

Gymnázium Přírodní škola, z.ú.
Profilová práce — třída Pí
Nižší stupeň studia
2024/2025

Alexandros Theodorou

Genderové povědomí na Přírodní škole

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Najbert, Ph.D.

Datum odevzdání: 17.6.2025

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto profilovou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedených zdrojů. Veškeré citace a odkazy na cizí texty a myšlenky jsou v práci řádně označeny.

V Brandýse nad Labem dne 17.6.2025

Poděkování:

Děkuji panu PhDr. Jaroslavu Najbertovi, Ph.D., za vedení této práce a pomoc při konzultacích i jeho neskutečnou trpělivost, kterou musel mít, když mi pomáhal. Také děkuji všem spolužákům, kteří ochotně vyplnili dotazník a přispěli tak k mému výzkumu.

Obsah

Čestné prohlášení:	1
1. Úvod	1
2. Teoretická část – Co je to gender	2
2.1 Definice a vývoj pojmu gender	2
2.2 Rozdíl mezi pohlavím a genderem	3
2.3 Gender a identita	4
3. Gender ve školním prostředí	5
3.1 Genderové stereotypy ve škole	5
3.2 Vliv učitelů a výuky na vnímání genderu	6
3.3 Role spolužáků a vrstevníků	7
3.4 Příklady z praxe a vlastní pozorování	7
4. Metodika výzkumu	9
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	9
4.2 Sběr dat a průběh výzkumu	9
4.3 Popis respondentů	9
4.4 První analýza dat	11
4.5 Omezení výzkumu	11
5. Vyhodnocení a interpretace výsledků	12
5.1 Rozdíly mezi třídami	12
5.2 Vliv pohlaví na odpovědi	13
5.3 Otevřené odpovědi – co říkají studenti	13
5.4 Shrnutí výsledků	13
5.5 Další konkrétní výsledky a interpretace	14
6. Závěr	15
7. Seznam použité literatury	16
8. Přílohy	17

1. Úvod

Téma genderu se v posledních letech objevuje čím dál častěji – ve zprávách, na sociálních sítích i v běžných rozhovorech mezi mladými lidmi. Přesto ale není samozřejmé, že každý ví, co přesně tento pojem znamená. Někdo si pod ním představí něco složitějšího, jiný si ho plete s pohlavím, a další má na gender silný názor, i když o něm moc neví. Právě proto jsem se rozhodl věnovat se ve své profilové práci tématu genderu – konkrétně tomu, jaké o něm mají studenti naší školy povědomí.

Cílem mé práce je zjistit, co si studenti myslí o genderu, zda rozlišují pojem gender od biologického pohlaví, jestli se o tomto tématu učí ve škole a jaké s ním mají zkušenosti. Zajímá mě také, jestli existují rozdíly v názorech mezi třídami (tedy mezi věkovými kategoriemi) nebo mezi pohlavími. Chtěl jsem si udělat vlastní představu o tom, jak je gender vnímán v našem školním prostředí a jestli se o něm vůbec mluví.

Abych zjistil, co si studenti skutečně myslí, vytvořil jsem vlastní dotazník a rozeslal ho mezi čtyři ročníky nižšího gymnázia na Přírodní škole. Ve formuláři jsem se ptal na jejich názory na gender, zkušenosti s genderovými stereotypy a vnímání rovnosti mezi pohlavími. Také mě zajímalo, jestli se podle nich o genderu mluví ve škole dostatečně. Dotazník vyplnilo celkem 80 respondentů.

Téma jsem si vybral také proto, že mě osobně zajímá. Gender se často považuje za citlivé nebo „kontroverzní“ téma, ale podle mě je důležité o něm mluvit. Chtěl jsem zjistit, jestli spolužáci přemýšlejí podobně jako já, nebo jestli mají úplně jiné názory. Moje práce je tedy nejen výzkumná, ale i osobní – chci díky ní lépe porozumět tomu, jak studenti vnímají svět kolem sebe.

V teoretické části práce nejprve vysvětlím, co pojem gender znamená a jak se liší od biologického pohlaví. Poté se zaměřím na historický vývoj pohledu na gender a na to, jakou roli hraje gender ve vytváření osobní identity. Další část práce bude věnovaná tomu, jak se gender projevuje ve školním prostředí – ať už ve výuce, v chování učitelů nebo mezi spolužáky. Hlavní část práce pak tvoří analýza odpovědí z dotazníku, kde se pokusím shrnout 15 nejdůležitějších poznatků. V závěru práci uzavřu shrnutím, doporučeními a vlastním zamyšlením.

Při psaní práce jsem kromě výsledků dotazníku vycházel i z odborné literatury, která se tématem genderu zabývá. Inspiroval jsem se například knihou Judith Butlerové, která upozorňuje na to, že gender není daný, ale že je to něco, co společnost neustále vytváří¹. Také jsem čerpal z českých zdrojů, jako je práce Kateřiny Liškové o vývoji vnímání sexuality a genderu v Československu².

¹ BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1990. ISBN 978-0-415-92499-3.

² LIŠKOVÁ, Kateřina. *Sexualita v socialistickém Československu*. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-3082-7.

2. Teoretická část – Co je to gender

2.1 Definice a vývoj pojmu gender

Slovo **gender** pochází z angličtiny a doslova znamená „rod“. V běžné češtině ho nejčastěji překládáme jako **sociální pohlaví**. Zatímco biologické pohlaví (muž nebo žena) se určuje podle tělesných znaků už při narození, **gender označuje to, jak se člověk ve společnosti vnímá, jak se chová a jak ho vnímá okolí**. Gender tedy není daný tělem, ale tím, co od člověka očekává společnost a kultura, ve které žije¹.

Původně se slovo gender používalo hlavně v lingvistice (např. mužský a ženský rod). Teprve ve druhé polovině 20. století ho začali používat sociologové, psychologové a feministky k popisu rozdílů mezi tím, jaké role, vlastnosti a očekávání jsou přisuzovány ženám a mužům².

Jednou z prvních, kdo pojem gender zavedla do společenské debaty, byla americká psycholožka **Sandra Bem**, která už v 70. letech ukazovala, že lidé nemusí být jen „typický muž“ nebo „typická žena“, ale že vlastnosti jako citlivost, síla, zodpovědnost nebo soutěživost máme všichni v různém poměru³.

Později přispěla k rozšíření tématu i **Judith Butler**, která tvrdila, že gender není něco, co máme, ale **něco, co děláme** – tedy že ho vytváříme svým chováním, tím, co nosíme, jak mluvíme nebo jak reagujeme na očekávání ostatních⁴.

V dnešní době tedy gender znamená **vnitřní pocit identity**, ale také to, **jak nás vnímají ostatní**. Ne každý se cítí být tím, co má napsané v občanském průkazu. Někteří lidé se označují například jako **transgender** (jejich gender neodpovídá jejich pohlaví při narození), nebo jako **nebinární** (nechtějí se zařazovat ani jako muž, ani jako žena).

Zatímco někteří lidé považují gender za přirozenou a danou věc, jiní ho vnímají jako **proměnlivou součást identity**, která se může vyvíjet v čase nebo se lišit podle okolí.

Ve společnosti se o tom často vedou spory – někteří tvrdí, že existují jen dva gendery, jiní říkají, že gender je spektrum. A právě tato různorodost názorů byla jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl toto téma zkoumat u studentů naší školy.

¹ Lišková, Kateřina. *Sexualita v socialistickém Československu*. Praha: Academia, 2019.

² Gender se jako odborný pojem začal používat zejména od 60. let 20. století v souvislosti s druhou vlnou feminismu.

³ Bem, Sandra L. *The Lenses of Gender*. Yale University Press, 1993.

⁴ Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1990.

2.2 Rozdíl mezi pohlavím a genderem

Když se řekne „pohlaví“, většina lidí si představí rozdíl mezi mužem a ženou – například podle tělesných znaků, stavby těla nebo hlasu. Tomu se říká **biologické pohlaví** (*anglicky sex*) a určuje se obvykle hned po narození, případně i před ním díky ultrazvuku. Je spojeno s tělesnými znaky, jako jsou pohlavní orgány, ale i chromozomy (XX u žen, XY u mužů) a hormony, například estrogen nebo testosteron¹.

Gender je ale něco jiného. Tento pojem se v češtině často překládá jako **sociální pohlaví** a týká se především toho, **jak se člověk vnímá uvnitř a jak vystupuje navenek**. Gender se projevuje například způsobem oblékání, stylem řeči, chováním, zájmy nebo i tím, jakou roli člověk ve společnosti zastává. Je ovlivněný kulturou, výchovou, očekáváním okolí a také vnitřní identitou člověka.

Zjednodušeně by se dalo říct:

- **Pohlaví (sex)** je to, co máš mezi nohama.
- **Gender** je to, co máš v hlavě.

Tento výrok je trochu nadsázka, ale dobře ukazuje hlavní rozdíl: pohlaví je tělesné a většinou neměnné (i když i to lze změnit, třeba operací), zatímco gender se může **vyvíjet a měnit** – někdy i v průběhu života.

Většina lidí se narodí s určitou biologickou výbavou a zároveň se cítí být tím, čím jim bylo pohlaví určeno – například se narodí jako chlapec a celý život se tak i cítí. Těmto lidem říkáme **cisgender**. Ale ne všichni to tak mají. **Transgender lidé** se cítí být jiným genderem, než jaký jim byl přiřazen při narození. A pak existují i ti, kteří se **neidentifikují ani jako muž, ani jako žena** – ti se označují jako **nebinární**.

Téma rozdílu mezi pohlavím a genderem je důležité nejen ve společnosti, ale i v každodenním životě – třeba ve škole. Učitelé, spolužáci i rodiče někdy automaticky předpokládají, že všichni „kluci“ se chovají klučičím způsobem a „holky“ holčičím. To ale nemusí být pravda. Někdo, kdo je podle dokladů kluk, se může cítit spíš jako holka nebo obojí, nebo třeba žádné z toho. Někdo jiný si zase tyto věci ještě ani neujasní. Důležité je to respektovat.

Gender ovlivňuje i to, co se od nás čeká: třeba že kluci mají být silní a nebrečet, zatímco holky mají být tiché a hezké. Tyto **genderové stereotypy** ale neodpovídají realitě všech lidí. Když odlišujeme pohlaví a gender, lépe chápeme, proč je důležité každého brát takového, jaký je, a ne podle nějakých škatulek.

Ve společnosti se někdy vede debata, jestli existují jen dva gendery (muž a žena), nebo jestli je gender **spektrum**, které zahrnuje víc možností. Z biologického hlediska se může zdát, že pohlaví jsou jen dvě, ale když se podíváme na gender, situace je složitější. Lidé se můžou cítit různě a není správné někoho nutit do role, která mu není blízká.

Dnešní věda i psychologie se většinou shodují, že **pohlaví a gender nejsou totéž**. Gender není jen o těle, ale o identitě. A právě proto se o něm začíná víc mluvit – i ve škole, i mezi mladými lidmi.

¹ Šotolová, Eva. *Genderová rovnost ve vzdělávání*. Praha: Otevřená společnost, 2010.

² Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York:

Routledge, 1990.

³ Plummer, Ken. *Sociology: A Global Introduction*. Pearson Education, 2010.

2.3 Gender a identita

Jedním z důležitých pojmů, které s genderem souvisejí, je **identita**. Každý člověk má svou osobní identitu – tedy to, **kým se cítí být**. Do identity patří například naše jméno, zájmy, názory, ale i to, **jak vnímáme své pohlaví a gender**. Genderová identita je tedy součástí toho, jak sami sebe vidíme – jestli se cítíme jako muž, žena, obojí, nebo třeba ani jedno z toho¹.

U většiny lidí genderová identita odpovídá biologickému pohlaví, které jim bylo při narození určeno. Pokud se například narodí s ženským tělem a zároveň se cítí jako žena, mluvíme o **cisgender** identitě. Stejně tak, pokud se někdo narodí jako muž a vnímá se jako muž, je také cisgender.

Někteří lidé se ale s tímto zařazením **neztotožňují**. Mohou se cítit jako opačné pohlaví, nebo mít pocit, že nepatří ani do jedné z těchto dvou kategorií. Pokud se někdo cítí jako jiný gender, než jaký mu byl při narození přiřazen, označuje se jako **transgender**. Lidé, kteří se neidentifikují ani jako muž, ani jako žena, mohou používat označení **nebinární**, **genderqueer**, **agender** a další².

Tato identita není něco, co by se dalo poznat podle vzhledu nebo oblečení. Je to **vnitřní pocit**, který může být někdy těžké popsat nebo sdělit ostatním. U některých lidí se jasně projeví už v dětství, u jiných až v pubertě nebo v dospělosti. Někdo si třeba až časem uvědomí, že mu role, kterou mu společnost přisuzuje, nevyhovuje.

Pro školní prostředí je velmi důležité s těmito tématy pracovat citlivě a s respektem. **Identita každého člověka by měla být uznána a respektována**, i když se třeba neshoduje s tím, co o něm „říkají“ doklady. Například oslovování studentů a studentek podle jména nebo zájmena, které sami volí, je jedním z projevů respektu k jejich identitě.

V některých zemích existují školní směrnice, které podporují začlenění transgender a nebinárních studentů. Například ve Skandinávii nebo v některých státech USA mohou studenti používat jména a zájmena podle své identity, a školy je v tom podporují³. V Česku zatím podobná pravidla většinou chybí, ale začíná se o tom diskutovat.

Vnímání genderu jako součásti identity může také pomoci **zmenšit předsudky**. Pokud si uvědomíme, že každý člověk má právo na vlastní identitu, můžeme lépe pochopit rozmanitost světa kolem nás – a přestat hodnotit lidi podle vnějších znaků nebo podle toho, jestli zapadají do nějaké „škatulky“.

¹ Šotolová, Eva. *Genderová rovnost ve vzdělávání*. Praha: Otevřená společnost, 2010.

² Vacek, David. *Přehled genderové terminologie*. In: *Sborník Gender a společnost*, Brno: Masarykova univerzita, 2021.

³ UNESCO. *Out in the Open: Education sector responses to violence based on sexual orientation and gender identity*. Paris: UNESCO, 2016.

3. Gender ve školním prostředí

Škola je místo, kde děti a mladí lidé tráví velkou část svého života. Není to jen místo, kde se učíme fakta a pravidla, ale také prostředí, kde si vytváříme názory, vztahy a představy o tom, co je „normální“. A právě zde hraje gender důležitou roli. I když si to často neuvědomujeme, školní prostředí může být **plné genderových očekávání a stereotypů**, které ovlivňují to, jak se žáci i učitelé chovají.

Gender ve škole se neprojevuje jen v učebnicích nebo výuce biologie. Promítá se například do toho:

- **jak učitelé oslovují kluky a holky,**
- **komu častěji dávají slovo,**
- **jaké vlastnosti oceňují u různých žáků,**
- **nebo jak reagují na chování, které neodpovídá stereotypům.**

Často se také předpokládá, že kluci budou hlučnější, soutěživější nebo techničtější, zatímco holky mají být pečlivé, klidné a spolupracující. Tyto rozdíly nejsou špatné samy o sobě – problém nastává tehdy, když jsou **automaticky považovány za „správné“ nebo „dané“**, a jiná chování jsou považována za problém.

V následujících podkapitolách se podíváme konkrétněji na to, jak se gender ve školním prostředí projevuje.

3.1 Genderové stereotypy ve škole

Genderové stereotypy jsou **zjednodušené představy o tom, jak by se měli chovat muži a ženy**. Například že kluci mají být silní, odvážní, nezávislí a technicky zaměřeni, zatímco holky by měly být citlivé, pečlivé, klidné a pečující. Tyto představy se objevují v médiích, ve výchově, ale i ve škole – a často **aniž bychom si to uvědomili**.

Učitelé se snaží být spravedliví ke všem, ale i oni jsou jen lidé a mohou podvědomě hodnotit žáky na základě genderu. Někdy například:

- chválí dívky za hezké sešity a pečlivost,
- zatímco u chlapců oceňují odvahu nebo originalitu, i když pracují nepořádně. Podobně se může stát, že učitel automaticky požádá kluka, aby vynesl židli, nebo holku, aby pomohla s výzdobou.

Takové stereotypy mohou vést k tomu, že se žáci začnou **omezovat ve svém chování a zájmech**, aby zapadli do očekávání okolí. Například kluk, který rád zpívá nebo pečuje o mladší sourozence, může být zesměšňován jako „zženštilý“. Holka, která se zajímá o programování nebo robotiku, může být považována za „divnou“ nebo „mimo“.

Někdy se stereotypy objevují i ve výuce. Učebnice mohou obsahovat zastaralé ilustrace, kde jsou ženy v domácnosti a muži v práci. V příkladech z matematiky je táta ten, kdo platí, a máma ta, co vaří. Přitom dnes žijeme v mnohem pestřejší realitě – a je důležité, aby to škola odrážela.

Stereotypy neškodí jen těm, kdo do nich nezapadají – **škodí všem**, protože omezují naše možnosti. Kluci, kteří si nesmí dovolit být citliví, se učí potlačovat emoce. Holky, které se bojí projevit názor, aby nebyly označeny za „drzé“, ztrácejí sebevědomí. Škola by přitom měla být místem, kde se všichni můžou rozvíjet bez ohledu na to, jakého jsou pohlaví nebo genderu.

Podle některých výzkumů si stereotypy osvojujeme už velmi brzy – děti ve věku 6 let často už věří, že některé aktivity „nejsou pro ně“ jen kvůli tomu, že jsou kluk nebo holka¹. Pokud se s těmito představami dál pracuje i ve škole, mohou se stát překážkou pro budoucí rozhodování – například při výběru oboru nebo kariéry.

¹ Cimpachová, Eva. *Gender ve škole: Jak učíme dívky a chlapce*. Praha: EDUin, 2017.

3.2 Vliv učitelů a výuky na vnímání genderu

Učitelé mají ve škole obrovský vliv – nejen na to, co se studenti naučí, ale také na to, **jak přemýšlejí o světě kolem sebe**. Proto hrají důležitou roli i v tom, jak se ve škole vnímá gender. I když většina učitelů chce být spravedlivá a podporovat všechny žáky stejně, někdy se může stát, že – často nevědomky – posilují určité genderové stereotypy.

Například:

- učitel může častěji vyvolávat kluky při matematice nebo fyzice, protože „mají technické myšlení“,
- zatímco dívkám věří víc v jazycích nebo výtvarné výchově,
- nebo chválí dívky za hezký projev a kluky za odvalu, i když oba řekli stejně dobrou odpověď.

Takové chování nemusí být zlé úmyslně – ale **může ovlivnit to, jak se žáci vnímají sami**. Když dívka slyší celý školní rok, že kluci jsou přirozeně lepší ve fyzice, může jí to odradit od zájmu o přírodní vědy. Když je chlapec citlivý nebo rád tvoří, ale setkává se s posměšky, může si připadat „divně“.

Vliv učitelů ale není jen o chování v hodině – důležitá je i **podoba učebnic, způsob výkladu a příklady**, které učitel používá. Pokud se v učebnicích opakují jen tradiční obrazy rodiny (táta v práci, máma doma), nebo pokud jsou ve slovních úlohách stále jen „muži, co opravují auto“, a „ženy, co vaří“, posiluje to jednostranné vnímání rolí.

Velký vliv má i to, **jestli se ve škole vůbec mluví o genderu** jako tématu. Pokud se o tom nemluví vůbec, mohou mít žáci pocit, že je to něco divného nebo zakázaného. Naopak když je prostor se o tom bavit – třeba v občanské výchově nebo při diskusích – může to přispět k větší otevřenosti a porozumění.

Důležité je zmínit, že **učitelé nejsou viníci**, ale součást systému, který sám o sobě není vždy rovný. Důležitý je **přístup a ochota měnit věci k lepšímu**. Například už jen to, že učitel aktivně sleduje, jestli dává prostor všem studentům, nebo že do hodin zařazuje příklady bez stereotypů, může mít pozitivní dopad.

Některé školy už začaly školit své pedagogy v tom, jak přistupovat k žákům různého genderu a jak být víc inkluzivní. Podobná školení existují i v Česku, i když zatím spíš výjimečně. Přesto právě učitelé mohou být **klíčovými postavami změny**, protože právě oni vytvářejí atmosféru, ve které se studenti buď cítí bezpečně – nebo naopak ne.

3.3 Role spolužáků a vrstevníků

Kromě učitelů má ve škole obrovský vliv i **skupina spolužáků**. Právě mezi vrstevníky se nejčastěji formují názory, postoje a hodnoty – a platí to i u témat jako je gender. Škola je místem, kde se studenti učí nejen látku z učebnic, ale i to, **jak fungovat v kolektivu** a jak být „přijatelný“ pro ostatní.

Mezi spolužáky často fungují **nepsaná pravidla** o tom, co je „normální“ pro kluka a pro holku. Tato pravidla nevznikají oficiálně, ale šíří se skrz vtipy, poznámky, oblečení, zájmy nebo třeba způsob, jak se spolužáci oslovují. Kluk, který se chová jinak než většina (např. je tichý, citlivý nebo ho baví móda), může být označován za „holku“. Holka, která se nebojí ozvat, nebo jí jde matematika, může být považována za „divnou“ nebo „klučičí“.

Tyto předsudky mohou vést k tomu, že se studenti **přízpůsobují, aby zapadli** – a přitom potlačují to, jací skutečně jsou. Někdy to může přerůst až v šikanu nebo vyloučení z kolektivu. I drobné poznámky typu „To je holčičí“ nebo „Neřvi jako baba“ mohou zraňovat a vytvářet tlak na to, aby se lidé chovali podle stereotypů.

Na druhou stranu právě vrstevníci mají sílu i v pozitivním směru. Pokud je ve třídě **otevřená atmosféra a respekt**, studenti si často více důvěřují, mají odvahu být sami sebou a podporují se navzájem. Ve třídách, kde se o genderu mluví otevřeně a bez výsměchu, je větší šance, že budou žáci tolerantní a empatičtí.

Ve výsledcích mého dotazníku se ukázalo, že mnozí studenti vnímají právě prostředí třídy jako velmi důležité – ať už v pozitivním nebo negativním smyslu. Někdo zmínil, že se v jeho třídě o genderu mluví otevřeně a přátelsky, jiný napsal, že má pocit, že „by si radši svoje názory nechal pro sebe, aby se mu někdo nesmál“.

Role spolužáků je tedy klíčová – stejně jako u učitelů platí, že **nejsou viníky ani odborníky**, ale že právě kolektiv může vytvářet prostor pro bezpečí, porozumění a respekt k různým identitám. Školní třída se tak může stát místem, kde se genderová rovnost nejen učí, ale i žije.

3.4 Příklady z praxe a vlastní pozorování

Gender ve školním prostředí se často projevuje nenápadně – ne jako nějaké pravidlo, ale spíš jako **všední situace, kterým si ani nevěnujeme pozornost**. Právě tyto malé věci ale vytvářejí prostředí, ve kterém se studenti buď cítí bezpečně, nebo mají pocit, že nezapadají.

Například v některých hodinách může učitel automaticky očekávat, že kluci vynesou lavice a holky připraví nástěnku. V jiných případech si studenti mezi sebou říkají věty jako „To je ale holčičí předmět“, nebo komentují oblečení spolužáků podle toho, jestli „odpovídá pohlaví“. Přestože to většinou nikdo nemyslí zle, takové chování může být pro někoho nepříjemné – a může působit, že se musí nějak přetvařovat, aby nebyl terčem poznámek.

Při sběru dat pro tuto práci jsem si všiml, že někteří respondenti zmiňovali **pocity, že se o genderu ve škole příliš nemluví** – nebo že je to téma, které „se ve třídě moc neřeší“. Jeden žák například uvedl:

„Myslím si, že je to důležité téma, ale spíš si o něm povídám s kamarády než že bychom to probírali ve škole.“

Jiný naopak napsal:

„Měli jsme o tom jeden program, ale bylo to dost obecné. Někteří lidé si z toho dělali legraci, takže jsme se k tomu už nevraceli.“

Takové reakce ukazují, že **přístup k genderu se liší i mezi třídami**. Některé třídy mohou být otevřenější a víc připravené mluvit o různorodosti, jiné se drží spíš tradičního pohledu nebo považují téma za nepříjemné.

Z vlastního pozorování ve škole vím, že spousta žáků má o genderu určité povědomí, ale **nejsou si jisti, jestli ho mohou bezpečně vyjádřit**. Někdo má jasno v tom, co znamená transgender nebo nebinární, jiný se s těmito pojmy setkává poprvé. Právě proto si myslím, že je důležité, aby se o těchto věcech ve škole mluvilo víc – ne nutně složitě nebo odborně, ale **otevřeně, respektujícím způsobem a bez posměchu**.

Na Přírodní škole je výhodou, že se klade důraz na otevřenou komunikaci a respekt k individualitě. Přesto ale platí, že jakýkoli pokrok závisí hlavně na konkrétních lidech – učitelích i spolužácích. Škola je totiž nakonec **společný prostor, který tvoříme všichni**.

4. Metodika výzkumu

Metodika výzkumu je část ve které popisují, jak jsem sbíral data, kdo odpovídal, jaká data sesbírána byla, a co se z nich dá zatím vyčíst.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumné části mé práce bylo zjistit, **jaké povědomí mají studenti Přírodní školy o genderu a genderových otázkách**, a jak se jejich vnímání může lišit v závislosti na věku (ročníku) a pohlaví. Zajímalo mě také, jestli se studenti cítí být v tomto tématu dostatečně informováni a jaký mají názor na začlenění genderové rovnosti do výuky.

Z výzkumu jsem chtěl získat odpovědi na následující otázky:

- Kolik genderových identit žáci znají a uznávají?
- Vnímají, že se na škole dostatečně mluví o genderu?
- Chtěli by o tomto tématu vědět víc?
- Cítí se být respektováni, bez ohledu na svůj gender?
- Jsou mezi třídami nebo pohlavími rozdíly v názorech?

4.2 Sběr dat a průběh výzkumu

K získání dat jsem vytvořil vlastní **anonymní dotazník** s uzavřenými i otevřenými otázkami. Dotazník byl distribuován dvěma způsoby:

1. **Online** přes Google Formuláře (většina odpovědí),
2. **Papírově** v některých třídách, kde nebyla možnost online vyplnění.

Každý respondent byl požádán, aby označil svou **třidu (Ro, Pí, Omí, Ksí)**, **pohlaví** a následně odpověděl na sérii otázek. Dotazník obsahoval jak **škálové otázky** (např. „Nakolik bys podpořil/a rovné podmínky pro různé genderové skupiny?“ na škále 1–10), tak i **otevřené otázky**, kde mohli respondenti vyjádřit své názory. (Viz. Příloha 1)

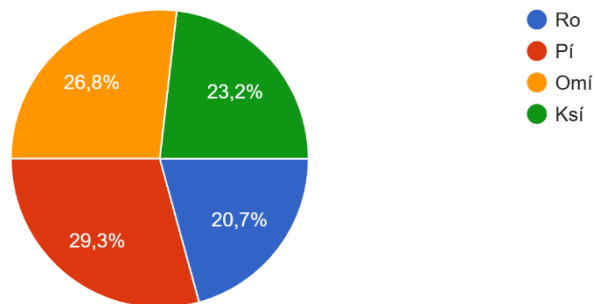
Celkem jsem získal **82 platných odpovědí**, což odpovídá téměř celkové kapacitě nižšího a vyššího stupně gymnázia Přírodní školy. V každé třídě (Ro, Pí, Omí, Ksí) odpovídalo přibližně 20–25 žáků. (Viz příloha 2)

4.3 Popis respondentů

Respondenti byli rozděleni do čtyř ročníků:

- **Ro (sekunda)** – nejmladší skupina,
- **Pí (kvarta)** – střední věková skupina z nižšího gymnázia,
- **Omí (druhý ročník)** – studenti vyššího gymnázia, kteří se už s tématem genderu pravděpodobně setkali,
- **Ksí (čtvrtý ročník)** – nejstarší skupina respondentů.

1. Třída:
82 odpovědí

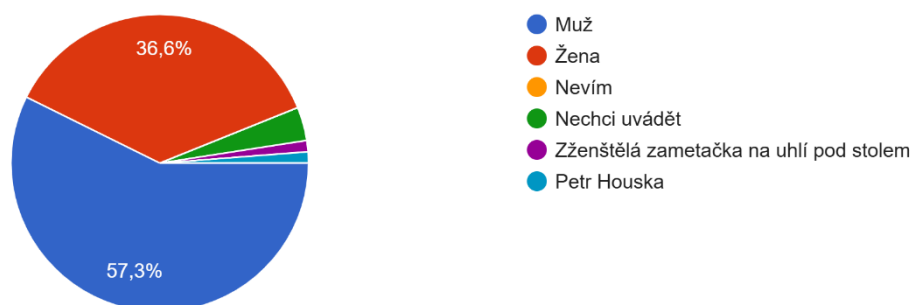
Tento graf zobrazuje celkové odpovědi na otázku z jaké je student třídy.

Z hlediska **pohlaví** odpovídali studenti jako:

- **muži,**
- **ženy,**
- **nebinární / jiné,**
- někteří zvolili možnost „**nechci uvádět**“.

Například ve třídě **Ksí** odpovědělo 9 mužů, 8 žen a 2 studenti, kteří nechtěli své pohlaví uvádět. V **Omí** odpovědělo 14 mužů, 1 student označil své pohlaví jako „Petr Houska“ (zřejmě vtipná nebo záměrně nejednoznačná odpověď), a několik dalších jako ženy.

2. Vaše pohlaví:
82 odpovědí

Tento graf obsahuje celkový počet zodpovězených pohlaví.

4.4 První analýza dat

Jednou z otázek bylo, **kolik genderových identit respondenti uznávají nebo považují za legitimní**. Ukázalo se, že většina žáků vnímá existenci více než dvou genderů – mnoho z nich uvedlo 3, 5 nebo i více. To naznačuje, že část studentů si uvědomuje, že gender není omezen jen na biologické „muž“ a „žena“.

Zajímavý výsledek přinesla také otázka, nakolik by respondenti **podpořili znevýhodněné genderové skupiny** na škále od 1 do 10 (1 = maximální podpora, 10 = odmítnutí).

Například:

- U **mužů z KsÍ** byla průměrná podpora **4,67** – tedy spíše mírná až neutrální.
- U **žen z KsÍ** byla podpora **výrazně nižší – jen 2,38**, což znamená větší vstřícnost.
- V **Omí** odpovědi mužů dosahovaly průměru **3,79**, tedy střední podpora.

Tato čísla naznačují, že **ženy bývají obecně vstřícnější k podpoře genderové rovnosti**, zatímco u mužů jsou postoje rozmanitější. Výrazně nižší hodnoty u žen potvrzují trend známý i z jiných výzkumů, že ženy mají větší vnímavost k tématům rovnosti, respektu a společenské spravedlnosti¹. (Viz příloha 3)

4.5 Omezení výzkumu

Výzkum má i svá omezení. Přestože se podařilo oslovit 82 studentů, ne všechny odpovědi byly zcela přesné nebo pravdivé – někteří respondenti vyplnili dotazník humorně (např. jméno jako pohlaví). Zároveň nebylo možné ověřit, zda všichni odpovídali vážně. I přesto však dotazník přinesl **hodnotná data a jasné trendy**, které lze dále analyzovat v následující části mé práce. (Podrobný přehled všech odpovědí je uveden v příloze č. 3.)

¹ Viz např. Šotolová, E. *Genderová rovnost ve vzdělávání*. Praha: Otevřená společnost, 2010.

5. Vyhodnocení a interpretace výsledků

Výzkum ukázal několik zajímavých zjištění, která se týkají jak informovanosti studentů o genderu, tak jejich postojů k rovnosti a respektu k různým identitám. V této kapitole shrnu hlavní poznatky, které vyplynuly z odpovědí 82 studentů Přírodní školy.

5.1 Rozdíly mezi třídami

Z dat vyplývá, že mezi jednotlivými třídami existují **postupné rozdíly** v postoji ke genderovým otázkám. (Viz příloha 3).

- **Ro (sekunda)** měla nejvyšší průměrné skóre podpory znevýhodněných skupin: **5,56**, což značí spíše **neutrální až vlažný přístup**. To může být způsobeno jednak věkem studentů, jednak tím, že se s tématem genderu ještě příliš neseťkali – jak ve výuce, tak v osobní zkušenosti.
- **Pí (kvarta)** měla průměr **4,87**, což značí **mírně pozitivnější přístup**, ale stále spíše rezervovaný. Studenti této třídy jsou už starší a více ovlivnění společenskou diskusí.
- **Omí (druhý ročník)** už dosahuje nižšího průměru podpory: **4,27**, což znamená, že jsou otevřenější a částečně informovanější – také proto, že se s tímto tématem v některých předmětech mohli okrajově setkat.
- **Ksí (čtvrtý ročník)** má nejnižší průměr – **3,57**, což ukazuje na **výrazně větší podporu rovnosti a inkluze**. Tito studenti jsou nejstarší, mají nejvíce zkušeností i znalostí, a vnímají gender jako téma, o kterém má smysl uvažovat.

Můžeme říct, že **s rostoucím věkem roste podpora genderové rovnosti** – což potvrzuje hypotézu, že s věkem a vzděláním se postoje k těmto otázkám mění.

5.2 Vliv pohlaví na odpovědi

Při porovnání podle pohlaví se ukázalo, že:

- **Dívky a studentky**, bez ohledu na třídu, častěji uváděly nižší čísla (větší podpora),
- **Chlapci** měli odpovědi více rozptýlené – někteří byli velmi podporující, jiní spíše skeptičtí.

To odpovídá širším společenským výzkumům, podle kterých ženy obvykle častěji podporují rovnost, protože samy vnímají genderovou nerovnost v běžném životě¹.

Někteří studenti uvedli své pohlaví humorně (např. „Petr Houska“), což ukazuje na **nízkou míru zábran vyjadřovat se svobodně**, ale i na potřebu o tématu více mluvit tak, aby bylo jasné, že se nejedná o legraci, ale o seriózní oblast.

5.3 Otevřené odpovědi – co říkají studenti

V poslední otázce dotazníku dostali studenti prostor vyjádřit se k tomu, **jestli se o genderu ve škole mluví dostatečně**, a co by podle nich šlo změnit.

Typické odpovědi:

- „Myslím, že se o tom moc nemluví, a když ano, tak hodně opatrně. Přitom by to bylo fajn víc rozebrat.“
- „Učitelé se snaží být respektující, ale nemluví se o tom moc konkrétně.“
- „Asi by pomohla beseda nebo workshop. Něco, kde se můžeš ptát a nikdo se ti nebude smát.“

Tato část ukazuje, že **většina studentů by uvítala otevřenější komunikaci o genderu**, ale zároveň je důležité, aby byla vedena **citlivě a bez posuzování**. Někteří respondenti zároveň vyjadřují obavu z reakcí ostatních spolužáků – což souvisí s tím, že prostředí třídy hraje klíčovou roli v tom, jak bezpečně se studenti cítí.

5.4 Shrnutí výsledků

- Většina studentů podporuje myšlenku genderové rovnosti, ale míra podpory **roste s věkem a vzděláním**.
- Dívky jsou v průměru **vstřícnější** k tématu než chlapci.
- O genderu se na škole zatím **mluví málo**, a to spíše **okrajově**.
- Studenti by uvítali **více prostoru pro diskusi**, ideálně formou workshopů nebo otevřených hodin.
- Přestože se v některých odpovědích objevoval humor nebo lehká ironie, celkový tón odpovědí ukazuje, že studenti **gender nevnímají jako zbytečné nebo nepodstatné téma** – jen o něm zatím moc nemluvili.

5.5 Další konkrétní výsledky a interpretace

Z grafů a dat vyplývá několik dalších zajímavých poznatků:

- **Pohlaví respondentů** bylo různorodé. Nejvíce odpovídali **muži a ženy**, ale objevily se i odpovědi jako „nechci uvádět“ nebo jiné netradiční varianty. To ukazuje, že **někteří studenti se neidentifikují binárně**, nebo si přejí své pohlaví nesdělovat – což je samo o sobě důležitý signál o otevřenosti či citlivosti k tématu.
- **Počet uvedených genderů** se pohyboval od 2 (muž/žena) po více než 20. Ukazuje to, že část studentů vnímá gender **jako spektrum, ne binární systém**. Například studenti ze čtvrtého ročníku (Ksí) často uváděli 5, 8 i více genderů, zatímco v sekundě (Ro) převládaly odpovědi „2“.
- **Graf podpory znevýhodněných skupin podle tříd** ukazuje jasný trend: Starší studenti (zejména Ksí) **projevují vyšší míru podpory**, zatímco u mladších tříd (Ro, Pí) je průměr vyšší, tedy podpora slabší.
- **Počet respondentů podle tříd** je vyrovnaný, což zvyšuje důvěryhodnost dat: Ze všech tříd odpovědělo mezi 16–22 žáky, což odpovídá reálné velikosti tříd na Přírodní škole.

Tyto výsledky potvrzují, že **věk, zkušenosti i prostředí hrají roli** v tom, jak studenti o genderu přemýšlejí. Zároveň však i v mladších ročnících najdeme jedince s vyspělým názorem, což ukazuje na individuální rozdíly a potřebu otevřeného vzdělávacího přístupu.

¹ Viz např. Šotolová, E. *Genderová rovnost ve vzdělávání*. Praha: Otevřená společnost, 2010.

6. Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, jak studenti Přírodní školy vnímají gender, co pro ně toto téma znamená, a jestli se o něm na škole dostatečně mluví. Pomocí dotazníku jsem oslovil celkem 82 studentů ze čtyř různých ročníků – od sekundy až po čtvrtý ročník gymnázia – a výsledky ukázaly několik jasných trendů.

Především se potvrdilo, že **věk a ročník hrají velkou roli** v tom, jak studenti o genderu přemýšlejí. Starší ročníky, které už mají více životních i školních zkušeností, vykazují **větší otevřenost, pochopení a podporu genderové rovnosti**. Nejmladší studenti naopak často ještě nemají o tématu tak jasnou představu nebo se s ním zatím téměř nesešli.

Dále se ukázalo, že **ženské respondentky bývají častěji vstřícnější** ke znevýhodněným genderovým skupinám a uvádějí vyšší míru podpory. U mužských respondentů byly odpovědi různorodější – někteří byli velmi podporující, jiní naopak méně. To může souviset s tím, že ženy se častěji setkávají s projevy nerovnosti, a proto je toto téma více oslovuje.

V odpovědích bylo také vidět, že většina studentů **nepovažuje gender za zbytečné téma**. Naopak – i když se o něm na škole podle nich mluví zatím spíše málo, vnímají ho jako důležité a přirozenou součást dnešního světa. Často se objevovala přání, aby bylo více prostoru pro diskusi, případně nějaká otevřená hodina nebo workshop, kde by se o tom dalo bavit bez posměchu a s respektem.

Na základě mého výzkumu bych doporučil, aby se na škole gender zařadil **více do výuky** – a to nejen formálně, ale i v rámci běžných rozhovorů, přístupů učitelů a atmosféry ve třídách. Nemusí jít o samostatný předmět, stačí drobnosti: příklady, ve kterých se objevují různé identity, debaty, kde se neodsuzuje jiný názor, a prostředí, kde se každý může cítit sám sebou.

Závěrem mohu říct, že **gender není jen akademické slovo nebo cizí pojem** – je to něco, co se dotýká každého z nás. A pokud chceme, aby se ve škole všichni cítili bezpečně, měli by mít prostor být sami sebou – bez ohledu na to, jaké mají pohlaví nebo genderovou identitu. Hlavně bychom o něm měli být dostatečně informovaní.

7. Seznam použité literatury

1. **ŠOTOLOVÁ, Eva.** *Genderová rovnost ve vzdělávání.* Praha: Otevřená společnost, 2010. ISBN 978-80-7440-013-2.
2. **KŘENKOVÁ, Lenka.** *Co je to gender?* Praha: Gender Studies, o.p.s., 2005.
3. **PAVLÍK, Petr.** *Úvod do genderových studií.* Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-7419-043-9.
4. **HAVELKOVÁ, Hana.** *Přemýšlet o genderu.* In: *Kritika & Kontext*, 2011, roč. 13, č. 1.
5. **HOLZBACHOVÁ, Bronislava a kol.** *Rovnost příležitostí žen a mužů ve vzdělávání.* Praha: ÚIV, 2008.
6. **DISMAN, Miroslav.** *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-125-8. *(užitečné pro metodiku dotazníku)*
7. **GIDDENS, Anthony.** *Sociologie.* Praha: Argo, 2013. *(kapitoly o genderu, identitě, sociálních rolích)*
8. **BUTLER, Judith.** *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity.* New York: Routledge, 1990. ISBN 978-0-415-92499-3. *(klasická kniha o tom, že gender je konstrukce)*
9. **KASÁKOVÁ, Hana.** *Gender a škola: Teorie, praxe, inspirace.* Praha: Gender Studies, o.p.s., 2015.
10. **Zpráva Úřadu vlády ČR.** *Genderové stereotypy v českém školství.* Praha: ÚV ČR, 2019.

8. Přílohy

Všechny mé přílohy jsou uloženy na mém disku ke kterému je [odkaz zde](#)

